

LA CULTURA DELLA NUOVA EUROPA

INTERVISTA AL MINISTRO ROCCO BUTTIGLIONE

Az új Európa kultúrája

INTERJÚ ROCCO BUTTIGLIONE MINISZTERREL

Siamo a Budapest, all'Istituto Italiano di Cultura, dove è stata allestita una mostra in collaborazione con il Ministero per i Beni e le Attività Culturali, che ripercorre la storia delle biblioteche pubbliche italiane, con pannelli e bacheche, ma anche con l'esposizione di numerosi esemplari di testi preziosi, riprodotti in copia anastatica, veri e propri gioielli, che fanno impazzire i bibliofili. Siamo dunque tra i libri, in una ideale biblioteca, e qui, con il Ministro delle Politiche Comunitarie Rocco Buttiglione, che ai libri ha dedicato buona parte della sua vita, parliamo di cultura e di Europa. Quale ruolo ha, o dovrebbe avere la cultura in questa Europa in formazione, in questa nuova Europa?

Noi facciamo l'Europa perché già esistono gli Europei. Non si può pensare di inventare gli europei sulla base di un progetto politico, imponendo dall'alto una cultura ai popoli e alle persone. È vero il contrario. Gli europei sono già culturalmente uniti e questo, qui in Ungheria, direi fin dal battesimo della nazione, fin dal regno di Santo Stefano, perché le diverse culture nazionali europee sono come rami che si dipartono da un unico albero. Questo albero ha fondamentalmente tre radici: la filosofia greca, il diritto romano e la religione cristiana. Naturalmente interpretati in modi diversi. Fa parte dell'Europa il fatto di essere la terra dell'interpretazione, in cui si discute sui valori, si discute sul cristianesimo, si discute sul senso della filosofia greca, si discute sul senso del diritto romano. Però questi indicano grandi avvenimenti con i quali tutti gli europei devono fare i conti e le diverse culture nazionali sono come diversi cammini verso un'unica verità dell'uomo europeo, cammini che si illuminano a vicenda. I grandi intellettuali di ogni nazione sono stati, insieme, quelli che hanno portato dentro la loro nazione ciò che avveniva nel mondo, ma hanno anche portato nel mondo il contributo tipico e insostituibile della propria nazione. Pensi a quello che significa, nella letteratura, un uomo come Sándor Márai, o nella storia della psicoanalisi uno come Sándor Ferenczy, per rimanere in Ungheria. Ma lo stesso vale per gli altri paesi. Quindi c'è una base culturale comune: gli atteggiamenti fondamentali verso la vita, verso la morte, verso il lavoro, verso l'innamorarsi, verso la nascita, sono comuni e per questo abbiamo una cultura comune. Per accorgersene basta andare fuori dall'Europa. Da lontano ci si rende conto di quanto le diverse peculiarità nazionali europee siano però parti di un orizzonte comune molto forte.

Questo non vuole dire che non esista un ruolo per la politica della cultura. Non tanto per far nascere questa coscienza di essere europei, quanto per spiegare cosa sono le istituzioni dell'Unione e in che modo le istituzioni dell'Unione siano al servizio dei valori che noi europei abbiamo in comune. E qui c'è un enorme lavoro da fare. Mentre vedo che nell'ambito della ricerca scientifica, col Sesto Programma Quadro, abbiamo cominciato a definire l'ambito della collaborazione per creare una ricerca europea, molto rimane da fare nell'ambito della cooperazione culturale, anche se sarebbe ingeneroso negare che ci sia un inizio importante. Si pensi, per esempio, al programma **Socrates**. Un milione di giovani europei che sono andati, almeno per un semestre, in un'altra università e hanno imparato a parlare un'altra lingua, ad amare un'altra città, ad avere altri amici in quella città, magari si sono anche innamorati. Alcuni matrimoni sono nati dal programma **Socrates**. Tutto questo è molto importante.

Tuttavia c'è da rivedere, per esempio, i programmi di storia. La storia viene insegnata ancora con accentuazioni unilaterali, centrate sul

Budapesten vagyunk, az Olasz Kultúrintézetben, ahol az olasz Kulturális Javak és Tevékenységek Minisztériuma együttműködésével létrejött kiállítás látható, mely paneleken és tárlókon az olasz közkönyvtárak történetét tekinti át. Számos értékes szöveg fakszimile másolatát is megtekinthetjük, melyek igazi ékszerek, szinte megőrzik a könyvgyűjtőket. Könyvek között vagyunk egy ideális könyvtárban, Rocco Buttiglione, az Európai Közösségi Ügyek miniszterével, aki életének jelentős részét a könyveknek szentelte, és akivel most a kultúráról és Európáról beszélgetünk. Milyen szerepet tölt be, vagy milyen szerepet kellene betöltenie a kultúrának ebben az alakuló, új Európában?

Mi megteremtjük Európát, mert léteznek már európaiak. Nem gondolhatjuk, hogy kitalálhatunk európaiakat egy politikai koncepció alapján, felülről ráerőszakolva a kultúrát népekre és emberekre. Épp az ellenkezője igaz. Az európaiak kulturális vonatkozásban már régen egységesek, és ez itt Magyarországon már a nemzet megkeresztelkedése óta, egészen Szent István uralkodásától érvényes, mert a különböző európai nemzeti kultúrák olyanok, mint egy fa ágai: egyetlen fatörzsből erednek. Ez a fa alapjaiban három gyökérből táplálkozik: a görög filozófiából, a római jogból és a keresztény vallásból. Természetesen értelmezésük más és más. Európa részét képezi az a tény, hogy az értelmezés földje; egy hely, ahol vitatkozunk az értékekről, a kereszténységről, vitatkozunk a görög filozófia és a római jog értelméről. Mindezek nagyon fontos eseményekre utalnak, amelyekkel minden európainak számolnia kell. A különböző nemzeti kultúrákat pedig különböző útvonalakként lehet értelmezni, melyek az európai ember egyetlen igazságához vezetnek – útvonalak, amelyek kölcsönösen megvilágítják egymást. Minden nemzet legkiemelkedőbb intellektusai azok voltak, akik a világ értékeit elvitték nemzetükhöz, ugyanakkor eljuttatták a világhoz saját nemzetük tipikus és hami-sithatatlan értékeit is. Gondoljon arra, hogy mit jelent az irodalomban egy olyan személyiség, mint Márai Sándor, vagy a pszichoanalízis történetében Ferenczy Sándor, hogy Magyarországnál maradjunk. De ugyanez érvényes más országokra is.

Tehát létezik egy közös kulturális alap: az étellel, a halállal, a munkával, a szerelemmel és a születéssel kapcsolatos alapvető magatartásformák. Ezek közös, és ezért közös a kultúránk. Ahhoz, hogy ezt észrevegyük, elég Európán kívülre menni. A távolban vesszük észre, hogy a különböző európai nemzeti sajátosságok mennyire erős, közös horizont részét képezik. Mindez nem azt jelenti, hogy a kultúrpolitika nem játszik semmilyen szerepet; nem annyira abban, hogy megteremtse ezt a fajta európaiság tudatot, hanem inkább megmagyarázni hivatott az uniós intézmények szerepét és azt, hogyan lehet ezeket az intézményeket azoknak az értékeknek a szolgálatába állítani, amelyek birtokában vagyunk mi, európaiak. És ebben a vonatkozásban hatalmas munka vár ránk. Miközben úgy látom, hogy a tudományos kutatásban a Sesto Programma Quadro-val megkezdtük az európai kutatás kereteinek meghatározását, addig sok teendőnk marad a kulturális együttműködés terén, akkor is, ha méltánytalan lenne tagadni, már létezik egy nagyon fontos kezdeményezés. Gondoljunk például a Socrates programra. Egymillió fiatal európai ment legalább fél évre egy másik egyetemre, megtanultak beszélni egy másik nyelv-